

ŠPELA FRLIC: »Zgodbe si jemljemo za svoje!« Za 2 groša fantazije in sodobno pripovedovanje na Slovenskem.

Slovensko etnološko društvo (Knjižica Glasnika Slovenskega etnološkega društva 54), Ljubljana 2020, 176 str.

V knjižnici Glasnika Slovenskega etnološkega društva je ob koncu leta 2020 izšla monografija Špela Frlic *»Zgodbe si jemljemo za svoje!« Za 2 groša fantazije in sodobno pripovedovanje na Slovenskem*, ki odmotava pripovedovalsko nit v knjigo ujete zgodbe o sodobnem pripovedovanju na Slovenskem.

Avtorica se v monografiji, ki je nastala na podlagi magistrske naloge, loteva pripovedovanja kot oblike javnega nastopa, ki prenaša tradicionalno gradivo v sodobni čas, obenem pa s pripovedovalčevim pogledom na svet temu gradivu daje novo življenje. Pripovedovanje v sodobnem urbanem prostoru na Slovenskem Špela Frlic osvetljuje v celi paleti njegovih raznobarnih odtenkov. Dodobra jih je spoznala kot pripovedovalka v skupini Za 2 groša fantazije in organizatorica pripovedovalskih festivalov. Z osebnima prežetostjo in vpletenostjo v preučevani fenomen pomembno bogati svoj raziskovalni pristop, v katerem pripove-

dovanje v sodobnem urbanem okolju, tako na Slovenskem kot v mednarodnem okolju, umešča v neprekinjeni tok pripovedovalskih tradicij. S poglobljenim študijem domače in tuje literature obravnavano topiko postavlja v raziskovalno polje folkloristike ter s folklorističnima teorijo in metodologijo prikazuje različne, včasih nasprotujoče si poglede na sodobno pripovedovanje. V poglavju Od teksta do performan- ce oriše razvoj zanimanj folkloristike – od osredinjenosti na tekst do obrata v 60. in 70. letih 20. stoletja, ko so se ameriški folkloristi preusmerili v raziskovanje konteksta in izvedbe, tj. performan- ce. Avtorica zato prevpraša temeljne folkloristične koncepte, kot so folklor, ljudstvo in ustni prenos, ki so pomembni za razumevanje novih oblik folklorne. Med njimi je tudi sodobno pripovedovanje, ki kot odrska oblika performativno črpa iz tradicionalne umetnosti pripovedovanja, za vsebino pa jemlje večinoma tradicionalne folklorne žanre. Ta zvrst se je v urbanem okolju Zahodne Evrope in Severne Amerike začela razvijati v 70. letih 20. stoletja, na Slovenskem pa njeni prvi zametki segajo v 60. leta, ko so knjižnice začele načrtno razvijati pripovedovalske aktivnosti za otroke. Pravi razvoj je sodobno pripovedovanje začelo doživljati v 90. letih 20. stoletja, v naslednjih desetletjih pa se je razcvetelo s pripovedovalskimi festivali.

Avtorica se v poglavju Pristopi k raziskovanju sodobnega gradiva sprašuje, ali gre pri sodobnem pripovedovanju za folklorizem, ki ni nujno nekaj negativnega, ali za revivalistično prakso. V odnosu sodobnih pripovedovalcev do tradicije prepoznava dve razumevanji: prvo, ki pripovedovanje razume v širšem kontekstu revivalov (skoraj) izgignule tradicije, drugo pa pripovedoval-

ske tradicijo uvršča v nikoli pretrgano kontinuiteto tradicije, ki se nadaljuje tudi v sodobnem času. Ti dve razumevanji – pripovedovanje kot revivalistična praksa in kot nadaljevanje folklorne v urbanem prostoru – tudi natančneje teoretsko osvetli. Odnos med ustvarjalnostjo in tradicijo, ki se vzpostavlja s pripovedovanjem, začne opazovati pri folklornem pripovedovalcu oziroma pri odnosu med ustvarjalnim posameznikom, skupnostjo in tradicijo. Zanima jo, kako se ta odnos vzpostavlja in v katerih sferah zgodbe si pripovedovalci lahko izborijo ustvarjalno svobodo. Pripovedovalčeva ustvarjalnost oz. po-ustvarjalnost je povezana tako z njegovim odnosom do tradicije in z mestom v skupnosti oz. na odru kot z njegovim odnosom z občinstvom.

Sledi dragocen historiat razvoja sodobnega pripovedovanja folklornih pripovedi za odrasle v slovenskem prostoru: od začetniškega navdušenja Anje Štefan in Ljobe Jenče ter njunega izobraževanja v tujini do organizacije prvega Pripovedovalskega festivala in drugih velikih pripovedovalskih iniciativ na Slovenskem; avtorica jih predstavi tudi z barvnimi fotografijami. Bralca seznanja s konkretnimi izzivi, s katerimi se pripovedovanje sooča v sodobnem urbanem prostoru – od zagotavljanja osnovnih materialnih pogojev, vprašanja finančne podhranjenosti pripovedovalcev in pripovedovalskih festivalov do vpliva različnih pripovedovalskih prostorov na pričakovanja občinstva in samo izvedbo. Njeno izostreno opazovanje pripovedovanja kot fenomena in posameznih pripovedovalskih uprizoritev se osredinja na pripovedovalca ter njegove glasovne in telesne interpretacije, pa tudi na odzive občinstva in njuno medsebojno interakcijo.

* Marjeta Pisk, dr. interkulturnih študijev, znanstvena sodelavka, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU; marjeta.pisk@zrc-sazu.si.

Vse to nazorno prikaže v analizi delovanja pripovedovalske skupine Za 2 groša fantazije, katere članice je bila tudi sama. Delovanje skupine je bilo tesno povezano z Radiom Študent, kjer je folklorna pripoved »najprej zaživela kot zvočna oblika: svoje poslušalce si je pridobila kot radijska vsebina, šele pozneje kot vsebina pripovedovalskega dogodka« (str. 65). S temi pripovedovalskimi dogodki, predvsem s Pravljičnimi ReŠetanji, je skupina v slovenskem prostoru pripovedovanje vzpostavila kot zares urbano klubsko obliko, ki nagovarja odraslega urbane ga poslušalca.

V nadaljevanju se avtorica posveča natančni analizi pripovedovalskih slogov treh najbolj prepoznavnih pripovedovalcev skupine Za 2 groša fantazije: Roka Kušlana, Katje Preša in Boštjana Napotnika. Pri vsakem na podlagi analize teksta, sprememb v fabulativnem ogrodju, vsebinskih dopolnitev, aluzij

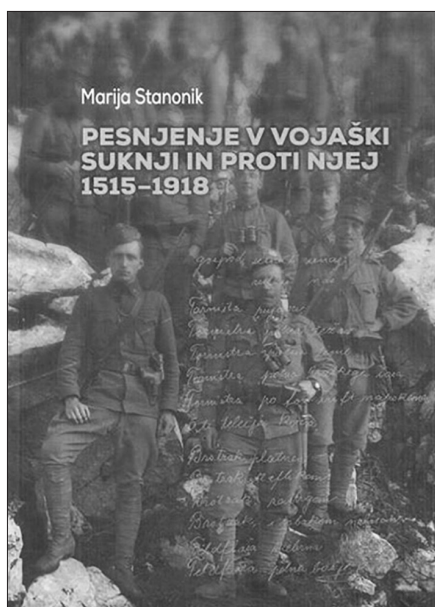
na kontekst zunaj pravljice in pripovedovalskih komentarjev dogajanja analizira tri pripovedovalske interpretacije. Nadalje razčleni ravnino jezikovne teksture, in sicer glede na besedišče, besedne in stavčne figure, diskurzivne označevalce, komunikacijo s publiko, uvodni nagovor občinstva in neposredno nagovarjanje publike med pripovedovanjem. S pomočjo analize prikaže pomembne značilnosti, s katerimi posamezni pripovedovalci uspešno nagovarjajo in zabavajo občinstvo. Avtorica ugotavlja, da je njihov cilj predvsem doseganje humornega učinka ter skupna zabava pripovedovalca in občinstva, kar pomembno določa izbiro pripovedovalskih sredstev. Obenem primerjava različnih pripovedovalskih interpretacij prikaže razvoj posameznega pripovedovalca od radijskega interpreteta do odrskega pripovedovalca, ki se zaveda svojega mesta na odru in se odziva na reakcije občinstva. Pripo-

vedovalci se v interpretaciji prilagajajo kontekstu; pripovedovanje je živa komunikacija, ki se udejanja v konkretnem času in prostoru. Med pripovedovanjem misli in domišljijo poslušalcev vodi pripovedovalec, zato je pomembno, kaj pripoveduje in kaj sporoča. Nekateri raziskovalci pripovedovalcu pripisujejo celo politično funkcijo.

Delo Špele Frlic ni samo s številnimi tujimi in domačimi deli teoretsko utemeljena raziskava pripovedovanja v sodobnem urbanem prostoru, je tudi dragocena kronologija razvoja sodobnega pripovedovanja na Slovenskem. Knjižnica Glasnika SED tako objavlja folkloristično raziskavo, ki obravnavani fenomen in njegove akterje – avtorica jih kot soudeleženka sodobnega pripovedovanja dobro pozna – celovito predstavlja. Pričujoče delo je pomemben doprinos k študijam sodobnih tradicij v slovenskem prostoru, ki pogosto ostajajo brez ustreznih knjižnih izdaj.

MARIJA STANONIK: Pesnjenje v vojaški suknji in proti njej (1515–1918).

Založba ZRC (Poezija konteksta; 6), Ljubljana 2020, 511 str.

Ddr. Marija Stanonik je svojo novo knjigo nasloвила *Pesnjenje v vojaški suknji in proti njej (1515–1918)*. V podnaslovu pojasnjuje, da gre za monografijo z antologijo vojaških pesmi. Zaradi tako obsežnega pesniškega gradiva, ki ga sproti komentira in dopolnjuje s kar 1.400 opombami pod črto, je obseg narasel na več kot 500 strani. Pri zbiranju gradiva in prepisovanju pesmi ji je pomagala Zdenka Primožič. Knjigo, ki je v zbirki Poezija konteksta izšla pri Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU, je založila Založba ZRC. Doslej sta izšli dve antologiji pesmi iz prve svetovne vojne: prva, *Oblaki so rudeči*, v kateri so zbrane tako folklorne kot literarne pesmi, je ob 70-letnici

začetka vojne izšla v Trstu, druga, *V vojni krajini*, pa ob 100-letnici njenega začetka in se omejuje samo na slovensko leposlovje. Pričujoča knjiga želi biti rdeča nit, ki teče od prve znane slovenske uporniške pesmi *Le vkup le vkup uboga gmajna* do vojaškega pesnjenja ob koncu vojne. V njej je zbranih okrog tisoč pesmi. Sta pa dve antologiji vojaških pesmi izšli že med vojno: leta 1916 je dr. Rudolf von Andreeka pripravil antologijo *Slovensche Kriigs und Soldaten Lider*, dve leti pozneje pa Josip Joža Lovrenčič *Brstje iz vrta slovenskega pesništva*.

Avtorica je monografijo razdelila na tri poglavja, v katerih je največ komentiranega gradiva iz prve svetovne vojne.

* Milan Vogel, univ. dipl. etnolog in prof. slovenščine, upokojeni komentator v kulturni redakciji časopisa Delo; mavcmilan@gmail.com. – Besedilo je bilo predvajano 16. novembra 2020 na 3. programu Radia Slovenija v oddaji S knjižnega trga, za katero je bilo prvotno tudi napisano. Tu ga objavljamo z malenkostnimi spremembami.